

Rizika nakládání s potravinovým odpadem

M. ZIMOVÁ
Státní zdravotní ústav Praha
Praha 25.4.2017

Globální problémy

- 800 mil. obyvatel v rozvojových zemích trpí podvýživou
- V roce 2025 se zvýší počet obyvatel na světě cca na 8 mld. a v roce 2050 na 9,6 mld.
- Odhaduje se se, že současná úroveň potravinářského odpadu se globálně pohybuje mezi 30 až 50 % všech potravin vypěstovaných po celém světě
- **Nejméně potravin (dle informací FAO z roku 2011) vyhazují spotřebitelé v rozvojových zemích, a to pouhých 6 - 11 kg na obyvatele ročně, v porovnání s 95 - 115 kg v industrializovaných zemích [**

Jedním z nejdůležitějších řešení problémů jak uživit veškeré lidstvo na světě bude využití potravinových přebytků včetně prevence vzniku potravinového odpadu.

Odpady z potravin

- **Problematika odpadů z potravin se v posledních letech stává velice aktuální otázkou na úrovni celé Evropské unie, a proto je této komoditě věnován významnější prostor. Dá se zcela reálně očekávat, že odpady z potravin se v nejbližší době stanou součástí dobrovolných programů předcházení vzniku odpadů. Odpady z potravin je nutno rozdělit na odpady vznikající při výrobě a zpracování surovin, při výrobě samotných potravin, při balení potravin a jejich transportu a na odpady vznikající v domácnostech, ve stravovacích zařízeních (restaurace, hotely, kantýny, závodní jídelny) a během prodeje.**

Ztráty potravin v EU

Plýtvání potravinami je i pro Evropu značný problém. Odhaduje se, že ročně se v EU vyplývá asi 100 milionů tun potravin. Potravin se ztrácejí nebo se jimi plýtvá během celého potravinového řetězce:

- v zemědělství,
- při zpracování a výrobě,
- v obchodech,
- v restauracích a pochopitelně v domácnostech.

Kromě dopadů na hospodářství a životní prostředí není plýtvání potravinami nezanedbatelné ani ze sociálního hlediska.

Jaké jsou zdroje potravinového odpadu v Evropě?

Přibližně třetina celosvětové produkce potravin přijde nazmar nebo skončí v odpadu. Potravinový odpad znamená také závažnou ztrátu jiných zdrojů, jako je půda, voda, energie a práce.

Výroba

Vedlejší produkty, jako jsou jatečné upravená těla a kosti při výrobě masa

Deformované výrobky

Poškozené výrobky

Nadvýroba

Velkoobchod a maloobchod

Změny teploty

Estetické normy

Vadný obal

Nadměrné zásoby

Domácnosti

Nákup příliš velkého množství

Nesprávné skladování

Nesrozumitelné údaje na etiketě

Vyhazování části potravin, např. slupek jablek nebo chlebových kůrek

Příprava příliš velkých porcí

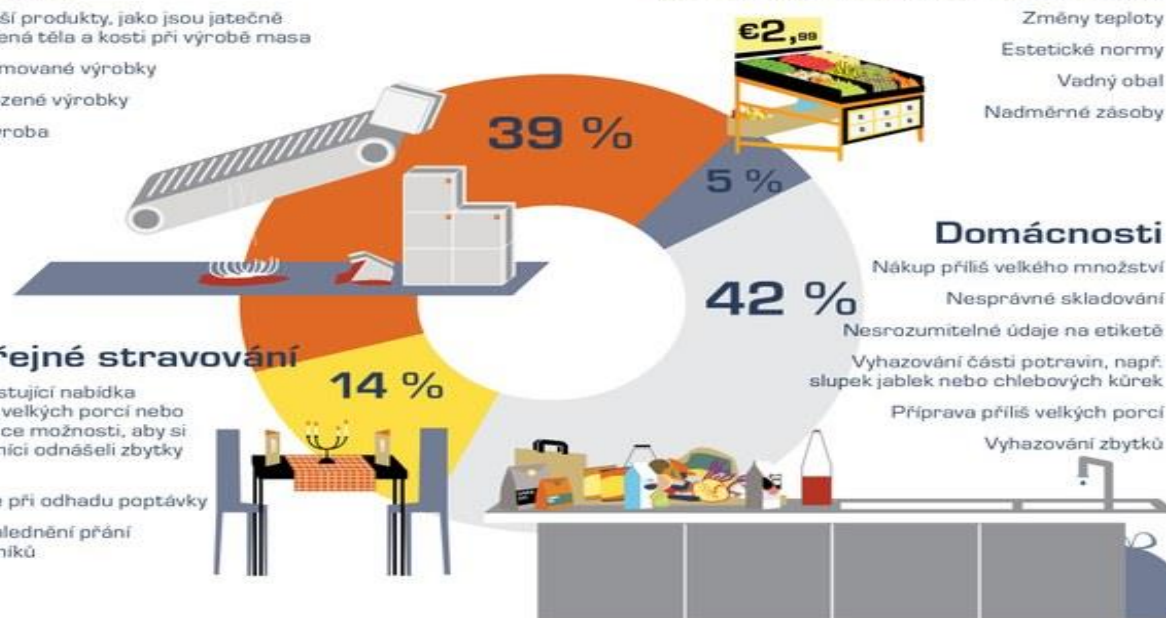
Vyhazování zbytků

Veřejné stravování

Neexistující nabídka různých velikých porcí nebo absence možnosti, aby si zákazníci odnášeli zbytky domů

Potíže při odhadu poptávky

Nezohlednění přání zákazníků

Průměrná domácnost vyhodí asi 25 % zakoupených potravin [v hmotnostním vyjádření].

V EU každoročně vzniká přibližně 180 kg potravinových odpadů na osobu.

Přibližně třetina celosvětové produkce potravin přijde nazmar nebo skončí v odpadu.

Odpady z potravin

- Odhad rozdělení toku potravinových odpadů dle EK:
- **domácnosti – 42 % (z toho 60% lze zabránit),**
- **výrobci – 39 %,**
- **prodejci – 5 %,**
- **sektor pohostinství – 14 %.**
- V současné době existují na úrovni EU dva aktuální dokumenty týkající se předcházení vzniku odpadů – *Guidelines on the preparation of food waste prevention programmes* (EK) a *Prevention of food waste in restaurants, hotels, canteens* (Norden).

Odpady z potravin

- Množství odpadu z potravin z domácností v %ČR lze odhadnout pouze na základě odborného posouzení.
- Pokud by z roční spotřeby 830 kg potravin na jednoho obyvatele skončilo v odpadu 10 % těchto potravin, byla by celostátní roční produkce (počet obyvatel v roce 2012 – 10 505 445, zdroj ČSÚ) potravinových odpadů z domácností kolem 870 tis. tun jídla, tj. **přibližně 83 kg vyhozených potravin na osobu/rok.**

Kuchyňské odpady

- Specifickým problémem, v praxi hospodaření s odpady opomíjeným, je **produkce odpadů vznikajících v provozech společného stravování.**
- Jedná se zejména o **odpad potravin z gastronomických provozů restaurací, kaváren a hotelů, nemocnic, škol, které nejsou běžně předmětem pozornosti jak v provozní činnosti podnikatele, tak kontrolní činnosti při výkonu státní správy.**

Kuchyňské odpady

- odpady rostlinného původu (odpad ze zeleniny, brambor a ovoce),
- odpady živočišného původu (kosti, vaječné skořápky, odřezky z masa),
- nedojedené potraviny,
- odpadové tuky (tuky z lapačů a pánví),

Kuchyňské odpady

- **20 01 08 Biologicky rozložitelný odpad z kuchyní a stravoven a zahrnuje vedle komunálních odpadů**
- **02 02 Odpady z výroby a zpracování masa, ryb a jiných potravin živočišného původu**
- **02 03 Odpady z výroby a ze zpracování ovoce, zeleniny, obilovin, jedlých olejů, kakaa, kávy a tabák**

Kuchyňské odpady x VŽP

- **Odpady z veřejného stravování a kuchyňské odpady od obyvatel patří mezi biologicky rozložitelné odpady a současně podle NAŘÍZENÍ KOMISE (EU) č. 749/2011 ze dne 29. července 2011, kterým se mění nařízení (EU) č. 142/2011, kterým se provádí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě, patří do vedlejších živočišných produktů, které nejsou určeny k lidské spotřebě.**

Vedlejší produkty živočišné výroby – materiály 3.kategorie – odpady ze stravovacích zařízení

- **VŽP bez ohledu na původ mohou představovat potenciální riziko pro zdraví lidí a zvířat a životní prostředí.**
- **Toto riziko je třeba minimalizovat, buď řízeným odstraněním těchto produktů, nebo jejich využitím pro jiné účely za předpokladu, že jsou dodrženy přísné podmínky, které snižují zdravotní rizika na minimum.**

Důvody pro řízené nakládání s kuchyňskými odpady

- Přenosné spongiformní encefalopatie (TSE), včetně BSE a scrapie;
- Slintavka a kulhavka, klasický mor prasat
- Endemické choroby, způsobené např. E. coli O157, kampylobaktery a Mykobakterie apod.

Infekce dnes:

■ **Nemoci eradikované:**

- Pravé neštovice, snaha o eradikaci přenosné dětské obrny...

■ **Vracející se onemocnění:**

- Cholera, úplavice, malárie, chřipka, spála...

■ **Nově se objevující onemocnění:**

- AIDS, hemoragické horečky, SARS, BSE, CJN, Lymeská nemoc (borrelióza), klíšťová encefalitida, TBC rezistentní kmeny...

■ **Denní chleba:**

- Salmonelózy, E. coli, TBC, kampylobakteriόza, virové střevní infekce, infekční mononukleόza...

Důvody:

- **Globalizace** (turistika, mezinárodní doprava, obchod s potravinami, pracovní trh, migrace, přístup k informacím...)
  - Rychlé rozšíření původně endemických onemocnění
- **Změny klimatu** (zvýšení globální vlhkosti, teploty, přívalové deště...)
  - Rozšíření hlodavců, hmyzu, hub, parazitů
  - Posun klimatických pásem – malárie, leptospiróza, lymeská nemoc...
- **Zásahy do krajiny** (ničení pralesů, těžba surovin, skleníkové plyny, organické aerosoly...)

Alimentární infekce: přehled

Bakteriální:

- E. coli
- Bacilární úplavice
- Břišní tyfus, paratyfus
- Salmonelóza
- Kampilobakteriόza
- Cholera
- Yersiniόza
- Tularémie
- Leptospirόza
- Listeriόza

Virové:

- VHA, VHE
- Rotaviry
- Norwalk a Norwalk-like viry
- Coronaviry
- Adenoviry
- Caliciviry

Parazitární:

- ◆ Teniázy
- ◆ Giardiόza
- ◆ Enterobiόza
- ◆ Askariόza
- ◆ Trichuriόza
- ◆ Kryptosporidiόza
- ◆ Echinokokόza
- ◆ Trichinelόza

Toxiny bakterií:

- ◆ Stafylokokový enterotoxin
- ◆ Toxiny klostridií (*Cl. botulinum*)
- ◆ Enterotoxiny některých typů E.coli
- ◆ Enterotoxin *Bacillus cereus*

Prevence - Stravovací služby

- Pro oblast stravovacích služeb vstoupily dne 1. 1. 2006 v platnost nové právní předpisy. Z nich nejvýznamnější je **Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin (dál jen Nařízení 852)**. Jedná se o horizontální právní předpis, kterým se stanovují obecné hygienické předpisy pro všechny stupně výroby, zpracování a distribuce potravin

Obecné požadavky na separaci, shromažďování a uskladnění odpadů v místě jejich vzniku

---

- **Potravinářské odpady, nepoživatelné vedlejší produkty a jiný odpad musí být odstraňovány z prostor, kde se nacházejí potraviny, co nejrychleji, aby nedocházelo k jejich hromadění.**
- ***Potravinářské a jiné odpady se nesmějí skladovat v prostorách, kde se zachází s potravinami a produkty.***

Obecné požadavky na separaci, shromažďování a uskladnění odpadů v místě jejich vzniku

---

- Potravinářské odpady, nepoživatelné vedlejší produkty a jiné odpady se musí **ukládat do uzavíratelných nádob**, pokud provozovatelé potravinářských podniků nemohou příslušný orgán přesvědčit o vhodnosti jiných typů nádob nebo odklízecích systémů.
- **Tyto nádoby musí mít vhodnou konstrukci, musí být udržovány v řádném stavu a podle potřeby musí být snadno čistitelné a dezinfikovatelné.**

Obecné požadavky na separaci, shromažďování a uskladnění odpadů v místě jejich vzniku

---

- Skladování a odstraňování potravinářských odpadů, nepoživatelných vedlejších produktů a jiných odpadů musí být zajištěno odpovídajícím způsobem.
- Úložiště odpadů musí být navržena a spravována tak, aby bylo možné je udržovat v čistotě a podle potřeby bez zvířat/živočichů a škůdců.

Obecné požadavky na separaci, shromažďování a uskladnění odpadů v místě jejich vzniku

---

- Pokud to charakter činnosti vyžaduje, zřizuje se sklad organického odpadu chlazený. Tento sklad se vybavuje předsíňkou s tekoucí teplou a studenou vodou pro sanitaci odpadních nádob a odpadem napojeným na kanalizaci.
- Pokud charakter činnosti nevyžaduje takový sklad, musí být režim odvozu organických odpadů zabezpečen tak, aby nedocházelo k jeho hromadění, plesnivění a hnilobě, vnikání škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů a jakémukoliv nepříznivému ovlivňování provozovny a jejího okolí (např. zdroje pitné vody, zařízení, budov či komunikací v areálu) tímto odpadem.

Obecné požadavky na separaci, shromažďování a uskladnění odpadů v místě jejich vzniku

---

- **Všechny odpady musí být likvidovány hygienickým a ekologickým způsobem v souladu s příslušnými právními předpisy ES a nesmí představovat přímý ani nepřímý zdroj kontaminace.**
- **Při manipulaci s odpady a jejich skladování musí být vyloučena možnost křížové kontaminace.** Nevratné obaly je třeba ihned po vyprázdnění odstranit za stejných podmínek jako odpadní materiál. Zařízení na kompresi odpadů by mělo být oddělené od veškerých prostor, v nichž se manipuluje s potravinami.

Nařízení stanoví všeobecné hygienické požadavky:

- **Vedlejší produkty živočišné výroby musí být zpracovány co nejdříve po dodání. Do zpracování musí být vedlejší živočišné produkty správně skladovány.**
- **Kontejnery, nádoby a dopravní prostředky používané k přepravě nezpracovaných materiálů musí být ve vyhrazeném prostoru očištěny. Tento prostor musí být umístěn a konstruován tak, aby se zabránilo nebezpečí kontaminace zpracovaných produktů.**

Evropský přístup

- **Návrh novely Směrnice 98/2008 o odpadech**
- **End-of - waste criteria for biodegradable waste** subjected to biological treatment (compost/digestta). Technical proposals, IPTS Sevilla, Spain, EU 2014,
- **Nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 1069/2009** ze dne 21. října 2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě
- **Nařízení Komise (EU) č. 142/2011** ze dne 25. února 2011, kterým se provádí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě.

Cíl udržitelného rozvoje pro rok 2030

V září 2015 přijalo Valné shromáždění Organizace spojených národů cíle udržitelného rozvoje pro rok 2030, včetně cíle o polovinu snížit množství potravinového odpadu na obyvatele na úrovni maloobchodu a spotřebitelů a omezit ztráty potravin ve výrobním a dodavatelském řetězci.

EU a její členské státy jsou odhodlány tento cíl splnit. Nový legislativní návrh o odpadech vyzývá členské státy, aby ve všech fázích potravinového řetězce omezily plýtvání potravinami a jeho míru zaznamenávaly v zájmu snazšího sledování dosaženého pokroku ze strany všech aktérů.

Oběhové hospodářství

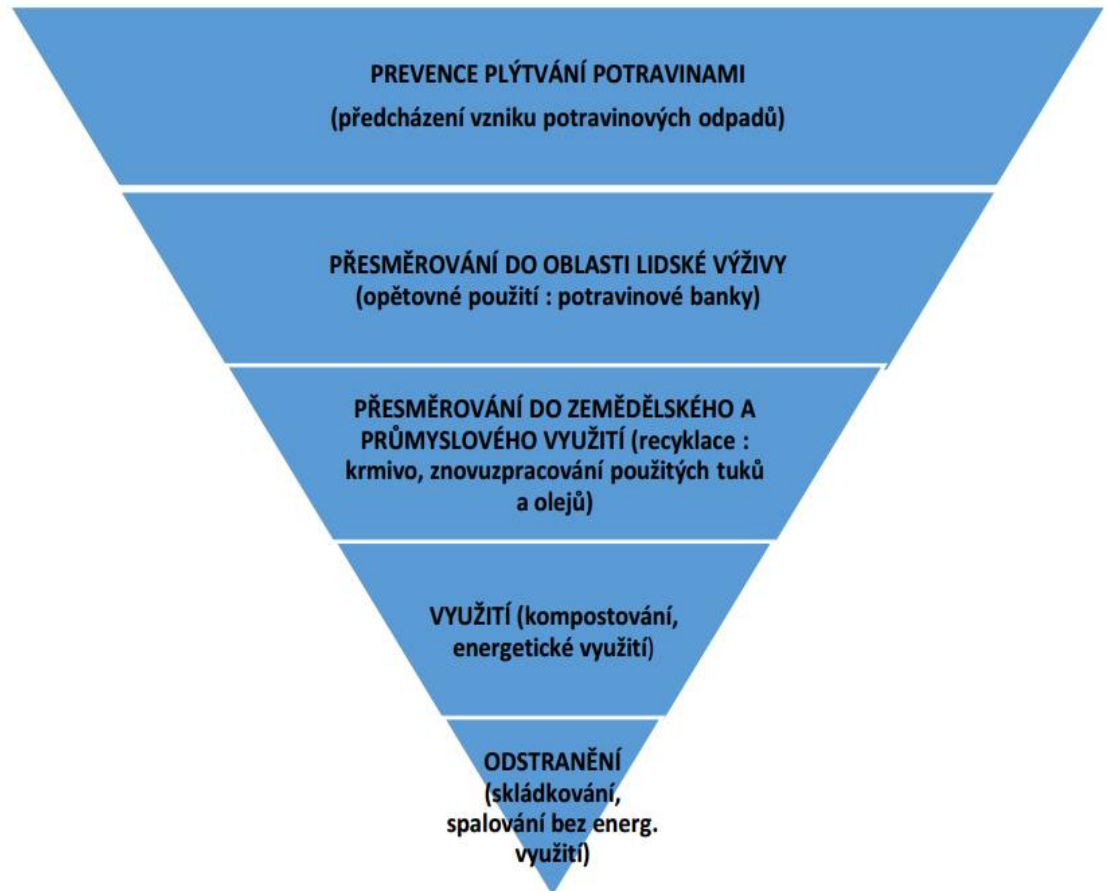
- EU a její členské státy jsou odhodlány tento cíl splnit. Evropská komise **přijala** v roce 2015 nový ambiciózní balíček týkající se oběhového hospodářství v Evropě. Navržená opatření mají přispět k „uzavření“ životního cyklu výrobků prostřednictvím větší míry recyklace a opětovného využívání a prospějí životnímu prostředí i ekonomice.
- **Nový legislativní návrh o odpadech vyzývá členské státy, aby ve všech fázích potravinového řetězce omezily plýtvání potravinami a jeho míru zaznamenávaly v zájmu snazšího sledování dosaženého pokroku ze strany všech aktérů.**
- Komise by měla vyjasnit právní předpisy EU o odpadech, potravinách a krmivech, aby bylo možné bezpečné a požitelné potraviny snáze poskytovat lidem v nouzi, a v bezpečných případech i využívat zmetkové potraviny jako surovinu pro výrobu krmiv.

Hierarchie způsobu nakládání s potravinovými odpady (pořadí priorit)

Nejvhodnější způsob

Nejméně vhodný způsob

Ke klíčovým opatřením patří:

- **opatření pro omezení potravinového odpadu**, mj. prostřednictvím společné metodiky měření, lepšího označování dat a nástrojů pro dosažení globálního cíle udržitelného rozvoje **snížit plýtvání potravinami do roku 2030 o polovinu**,
- **vytváření norem kvality druhotných surovin** za účelem zvýšení důvěry hospodářských subjektů v jednotný trh,

Co bude Komise dělat:

- vypracuje společnou metodiku EU pro měření objemu potravinového odpadu a stanovení příslušných ukazatelů;
- vytvoří platformu pro členské státy a všechny aktéry v potravinovém řetězci, která pomůže při hledání opatření potřebných k dosažení cílů udržitelného rozvoje v oblasti potravinového odpadu a bude sloužit ke sdílení osvědčených postupů a dosažených výsledků;
- vyjasní právní předpisy EU o odpadech, potravinách a krmivech, usnadní darování potravin i bezpečné využití zmetkových potravin a vedlejších produktů z výroby krmiv;
- posoudí, jak by se v potravinářském odvětví dalo lépe pracovat s označováním data spotřeby a jak lze zlepšit jeho chápání ze strany spotřebitelů; jde zejména o označení „minimální trvanlivost do“.

Co dělá Česká republika?

- Česká republika si také v rámci Plánu Odpadového Hospodářství pro rok 2015 - 2024 a v Plánu prevence vzniku odpadu stanovila řadu opatření týkající se odpadů z potravin s cílem vytvořit podmínky pro postupné snižování těchto odpadů na všech úrovních potravinového cyklu.
- Zajistit zakotvení a realizaci problematiky předcházení vzniku potravinových odpadů v resortních výzkumech a výzkumných programech. Podpora programů výzkumu, experimentálního vývoje a inovací v oblasti předcházení vzniku odpadů z potravin.

Program předcházení vzniku odpadů ČR (2014 - 2020)

Dílčí cíle

- **Věnovat maximální pozornost odpadům z potravin a vytvořit podmínky pro postupné snižování těchto odpadů na všech úrovních potravinového cyklu (fáze výroby, balení, dopravy, prodeje, konzumace).**
- *Cíl: krátkodobý (bilance odpadů z potravin, 2014) až střednědobý (vytvoření podmínek) a dále průběžně.*

Opatření k plnění cílů Plánu prevence vzniku odpadů

- Zajistit vypracování a šíření příručky pro občany z hlediska optimalizace nákupů potravin a jejich následného uskladnění z pohledu potencionálního vzniku odpadů.
- Zajistit vypracování analýzy pro zavedení a zpoplatnění separovaného sběru odpadů z potravin a ze stravovacích zařízení a analýzy možností redukce hmotnosti potravinových obalů.
- Vypracovat metodiku pro kvalifikované a kvantifikované hodnocení toku odpadů z potravin a odbornou studii toku těchto odpadů za účelem zjištění aktuálního stavu, získání primárních dat a sledování účinnosti prevenčních opatření v následujících letech.
- Zajistit vypracování příručky pro majitele a provozovatele restaurací, hotelů a dalších stravovacích zařízení se zaměřením na předcházení vzniku odpadů z potravin.
- Vytvořit a realizovat plán národního programu rozvoje domácího a komunitního kompostování za účelem podpory snižování produkce biologicky rozložitelných odpadů a ukládání těchto odpadů na skládky.
- Zajistit realizaci problematiky předcházení vzniku potravinových odpadů v resortních výzkumech a výzkumných programech. Podpora výzkumných činností a návrhů projektů vědy a výzkumu z oblasti předcházení vzniku odpadů z potravin

Realizace úkolu TB050MZP009

- http://www.mzp.cz/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu
- Metodika pro začlenění problematiky předcházení vzniku odpadů do výuky pro jednotlivé stupně škol a mimoškolní výchovu
- MŽP
- Green Solution

Potravinové banky

POH ČR

- **Snižovat množství kuchyňských odpadů (gastroodpadů) a vedlejších produktů živočišného původu ve smíšeném komunálním odpadu, který je původem z veřejných stravovacích zařízení (restaurace, občerstvení) a centrálních kuchyní (nemocnice, školy a další obdobná zařízení).**
- **Správně nakládat s odpady ze stravovacích zařízení, vedlejšími produkty živočišného původu a snižovat tak zdravotní rizika spojená s nakládáním.**

POH ČR

- **Podporovat vytvoření systému pravidelného sběru a svozu vedlejších produktů živočišného původu a gastroodpadů do schválených zpracovatelských zařízení, zejména bioplynových stanic a kompostáren.**
- **Důsledně kontrolovat nakládání s odpady ze stravovacích zařízení a s vedlejšími produkty živočišného původu v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009.**
- **Sledovat a hodnotit vývoj v nakládání s odpady ze stravování a vedlejšími produkty živočišného původu, navrhopvat a přijímat odpovídající opatření**

Děkuji za pozornost
